

تأثير قانون گذارى بر مبارزه با فساد

جزوه مطالعاتى شماره ۱۶

قرن کاهى بى سركاره
با مشايد نقشه

| تأثیر قانون‌گذاری بر مبارزه با فساد

مقدمه:

فساد چه به شکل فردی و چه به شکل سیستماتیک، همواره جزو اصلی‌ترین مشکلات جوامع مختلف بوده و قانون‌گذاران با وضع قوانین و اعمال مجازات‌های مختلفی چون اعمال حبس‌های طولی‌مدت و محرومیت‌های طولانی از حقوق اجتماعی و حتی گاهی شلاق و اعدام، در پی کنترل این امر بوده و سعی داشته‌اند تا بتوانند این پدیده اجتماعی که نشئت‌گرفته از طمع‌ورزی و مادی‌گرایی انسان‌هاست را از دید عموم و جامعه بزدایند.

در ایران نیز از دیرباز حکومت‌های مختلف در پی حل این مشکل بوده و قوانینی نیز در این خصوص تصویب کرده‌اند.

پس از انقلاب و باتوجه‌به ورود مبانی اسلامی به قانون‌گذاری در ایران و همچنین تأکید دین مبین اسلام بر جلوگیری از فساد، پیشرفت چشمگیری در قانون‌گذاری در خصوص این دسته از جرایم به وقوع پیوست. در این مقاله سعی بر آن شده تا با ریزی‌بینی در تأثیرات قانون‌گذاری بر مبارزه با فساد علی‌الخصوص فساد اقتصادی، به بیان مزایا و معایب قانون‌گذاری در این خصوص پرداخته تا بتوانیم ایرادات مربوط به این حوزه را بررسی کرده و در راستای بهترشدن این امر نقشی ایفا کنیم.

تأثیر قانون‌گذاری بر مبارزه با فساد اقتصادی:

فساد اقتصادی همواره باتوجه‌به ارتباط مستقیم آن با کسب درآمد و تحصیل مال و رفاه اجتماعی افراد، مهم‌ترین شاخه از فساد بوده و باید به آن توجه ویژه‌ای داشت.

اهرم‌های قانون‌گذار در مبارزه با فساد اقتصادی:

قانون‌گذار ایران می‌تواند از طریق چند اهرم متفاوت این امر را کنترل کند. اولین و مهم‌ترین آن از طریق فرهنگ‌سازی و پایه‌ریزی برای مبارزه با فساد در مدارس و خانواده‌هاست. اما در کنار این امر تصویب قوانین می‌تواند با محدودسازی اختیارات افراد و یا اعمال مجازات‌ها، بر کنترل این امر نقش بسزایی ایفا کند.

به‌عنوان مثال قانون منع مداخله وزرا و کارمندان دولت در معاملات دولتی مصوب سال ۷۳ را میتوان از مواردی دانست که در پی محدودسازی اختیارات افراد برای جلوگیری از فساد است. به‌موجب این قانون باتوجه‌به اصل ۱۶۱ قانون اساسی هر فرد میتواند فقط یک شغل دولتی را به‌عنوان شغل خود انتخاب نماید.

البته این شیوه بیشتر حالت پیشگیری داشته و متأسفانه باوجود تأثیر بهتر، قانون‌گذاران ایران از این امر چشم‌پوشی کرده و قدم در راه اعمال مجازات برای مرتکبین جرایم اقتصادی گذاشته‌اند

در لیست ذیل به بیان برخی از این موارد می‌پردازیم:

۱. قانون مبارزه با پولشویی: به‌موجب تبصره ۱ ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی (هرگاه ظن نزدیک به علم به عدم صحت معاملات و تحصیل اموال وجود داشته باشد مانند آن که نوعاً و با توجه به شرایط امکان

تحصیل آن میزان دارایی در یک زمان مشخص وجود نداشته باشد مسؤولیت اثبات صحت آنها برعهده متصرف است.)

قانونگذار با اعمال این تبصره در پی مجازات افرادی برآمده که به یکباره و در مدت زمان کوتاهی وجوه و اموال کلانی به دست آورده‌اند که به صورت عرفی به دست آوردن این اموال، در این مدت کوتاه کاری غیرممکن است.

۲. قانون مجازات اخلاکگران در نظام اقتصادی: به موجب ماده ۲ این قانون، هر یک از اعمال مذکور در بندهای ماده ۱ چنانچه به قصد ضربه زدن به نظام جمهوری اسلامی ایران و یا به قصد مقابله با آن و یا با علم به مؤثر بودن اقدام در مقابله با نظام مزبور چنانچه در حد فساد فی الارض باشد مرتکب به اعدام و در غیر اینصورت به حبس از پنجسال تا بیست سال محکوم می‌شود و در هر دو صورت دادگاه به عنوان جزای مالی به ضبط کلیه اموالی که از طریق خلاف قانون به دست آمده باشد حکم خواهد داد. دادگاه می‌تواند علاوه بر جریمه مالی و حبس، مرتکب را به ۲۰ تا ۷۴ ضربه شلاق در انتظار عمومی محکوم نماید.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود قانونگذار در این ماده با شدیدترین مجازات‌ها مانند اعدام یا حبس‌های تا بیست سال و شلاق و ضبط اموال در پی کنترل فساد اقتصادی و اخلال در نظام اقتصادی جامعه است.

۳. قانون قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۱، ۰۲، ۱۷

با اصلاحات و الحاقات بعدی: به موجب ماده ۱ این قانون: مقامات تعیین شده در اصل یکصد و چهل و دوم (۱۴۲) قانون اساسی، فهرست دارایی‌های خود، همسر و فرزندان‌شان را مطابق آیین نامه‌ای که توسط قوه قضائیه ذیل این قانون تهیه و ابلاغ می‌شود، در ابتداء و انتهای دوره مسئولیت به رئیس قوه قضائیه گزارش می‌دهند و قوه قضائیه نسبت به رسیدگی به اموال آنان از جهت بررسی عدم افزایش من غیر حق اقدام می‌نماید.

این امر نیز گامی مهم در راستای پیشگیری از فساد اقتصادی بوده و با اعمال آن می‌توان نظارتی مهم بر اموال افراد موضوع این ماده داشت.

مزایا و معایب اعمال مجازات‌های سنگین بر جلوگیری از فساد اقتصادی:

اعمال مجازات‌های سنگین در این حوزه در کنار بازدارندگی دارای معایبی نیز بوده که به تفصیل به بیان هریک می‌پردازیم.

مزایا:

قانونگذار به صورت سنگین و خشن و اعمال مجازات‌هایی چون سلب حیات افراد یا حبس‌های طولانی یا مجازات‌های بدنی مانند شلاق و... باعث ارعاب در جامعه شده و سبب می‌شود ریسک انجام این جرایم بالا رفته و برای افراد صرفه ذهنی و حیثیتی نداشته باشد.

به عنوان مثال قانونگذار برای افرادی که با فسادهای اقتصادی موجبات اخلال در نظام اقتصادی را فراهم

کنند. مجازات اعدام در نظر گرفته است که این بالاترین نوع مجازات در به کیفر رساندن افراد است. این امر اگرچه در ذیل بحث افساد فی الارض به وقوع می‌پیوندد؛ اما بازدارندگی بالایی داشته و باعث ارباب مرتکبین و جلوگیری از ورود افراد به این حوزه فساد می‌شود. در کنار این موضوع مجازات شلاق نیز می‌تواند ارباب آفرین باشد چرا که گاهی دیده شده افراد حاضرند هر نوع مال یا وجهی به‌عنوان جریمه به دولت بپردازند؛ اما از آسیب بدنی در امان باشند. در کنار موارد فوق، حبس‌های طولانی‌مدت نیز می‌تواند باعث عدم ارتکاب و سوق یافتن افراد به فساد اقتصادی شود.

معایب:

مجازات‌های ارباب آفرین همواره موجب پیشگیری نبوده و گاهی دیده شده که حتی باوجود این مدل مجازات‌ها، افراد مجدد دست به ارتکاب جرایم مربوط به حوزه فساد اقتصادی می‌زنند. فاکتورها و عوامل مختلفی سبب این امر است. به‌عنوان مثال تورم موجود در جامعه سبب افزایش بهای اموال شده و افراد را به وقوع این جرایم حتی باوجود مجازات‌های سنگین ترغیب می‌کند. از طرفی مجازات‌هایی چون اعدام، سبب دید بد جوامع مختلف به کشور شده و همچنین موجبات فشار نهادهای اجتماعی جهانی بر حاکمیت ایران است. در کنار این امر مجازات‌های بدنی همچون شلاق دیگر به‌مانند زمان‌های گذشته مورد پذیرش جامعه نبوده و حتی گاهی اوقات سبب انزجار افراد از حاکمیت می‌شود. حبس‌های طولانی‌مدت نیز اگرچه نسبت به اعدام و شلاق انزجار کمتری در جامعه ایجاد می‌کند؛ اما به دلیل هزینه‌های سنگین نگهداری افراد در زندان‌ها، بار مالی سنگینی را به دولت‌ها اعمال می‌کند. یکی دیگر از مواردی که قانون‌گذاری سنگین و خشن در حیطه مبارزه با فساد اقتصادی ایجاد می‌کند، جلوگیری از سرمایه‌گذاری افراد در این حوزه است. سرمایه‌گذاری در اقتصاد چه از طریق افراد ساکن در کشور چه از طریق افراد خارجی همواره می‌تواند سبب شکوفایی آن شود؛ اما اعمال مجازات‌های سنگین در این حوزه و تهدید افراد به سلب حیات در فعالیت‌های اقتصادی همواره سایه سنگینی بر سرمایه‌گذاری انداخته و سبب دوری افراد از این حوزه می‌شود.

راهکارها:

مبارزه با فساد علی‌الخصوص فساد اقتصادی باید در بطن افراد و خانواده‌ها نهادینه شود. به نظر می‌رسد انجام کارهای فرهنگی و همچنین نهادینه‌کردن جلوگیری از فساد در نهادهای تحصیلی همچون دانشگاه‌ها و مدارس، بتواند سبب آرامش ذهنی جامعه شده و قانون‌گذاری در این حوزه را به حداقل برساند. اگرچه اعمال مجازات برای مرتکبین جرایم اقتصادی از مهم‌ترین وظایف حاکمیت بوده تا بتواند با این اهرم نظم اقتصادی را بر جامعه حاکم کند.

در پایان به نظر می‌رسد الکترونیکی کردن موارد مربوط به اقتصاد در راستای نظارت بهتر و همچنین قانون‌گذاری به‌روز و استفاده از متدهای جدید در شناسایی مرتکبین را بتوان راهکاری مناسب برای جلوگیری از فساد اقتصادی دانست

دریافت سایر مکتوبات

«قرارگاه ملی مبارزه با مفاسد اقتصادی» به عنوان یک مجموعه مردم نهاد مستقل، برآن شده است تا در مسیر مبارزه با مفاسد اقتصادی؛ با رویکردی پیشگیرانه فعالیت نماید و این مجموعه هدف خود را همسوسازی ظرفیت پژوهشگاه‌ها، رسانه‌ها و جریان‌های دانشجویی و صنفی و در یک کلام نخبگان جامعه قرار داده است تا مبدائی برای گفتمان سازی عالمانه در راستای ریشه‌کنی سرطان فساد اقتصادی از پیکر نظام مقدس اسلامی ایجاد گردد.

www.FesadSetiz.ir

  @fesadsetiiz

  @fesadsetiz_ir

تهران میدان انقلاب
خیابان کارگر شمالی
بن بست امین - پلاک ۱۰

۰۸۷۳۰-۰۶۶۴۰-۰۲۱

قرارگاه ملی مبارزه با مفاسد اقتصادی